

Format Flexibel toetsen

- definitief concept -

Versie 10 maart 2025 Auteurs: Liesbeth Baartman, Christina Schouten, Wendy Peeters, Simone van der Plaats, Karin Vogelaar, Jennifer van Triest, Margot Visser

Wat verstaat de HU onder flexibel toetsen?

Als HU creëren we (rijke) leeromgevingen die gericht zijn op het leveren van een bijdrage aan talentontwikkeling en innovatie. En we maken gepersonaliseerd leren mogelijk. Dit vraagt om een andere wijze van toetsen. Binnen de HU verstaan we onder 'toetsing' het verzamelen van informatie over waar de student staat in diens ontwikkeling. Die informatie kan de student gebruiken voor de eigen ontwikkeling en/of er kunnen beslissingen worden genomen over het leerproces. In onze toetsing verschuift het accent van 'leren om een toets te kunnen doen' naar 'een toets doen om ervan te leren'. Studenten ontvangen betekenisvolle informatie over hun ontwikkeling richting de leeruitkomsten. Gedurende de opleiding is er volop ruimte voor (momenten van) zelfreflectie, evaluatie en feedback. Studenten kunnen die informatie gebruiken voor het samenstellen van bijvoorbeeld een portfolio. Ze kunnen zo'n portfolio vervolgens weer inzetten om aan te tonen dat zij de beoogde leeruitkomsten beheersen. Landelijk vastgestelde eindkwalificaties geven aan welke leerresultaten uiteindelijk behaald moeten worden.

Binnen de HU werken we met leeruitkomsten, zie ook: [Format HU-standaard ontwerpdimensie O&O Leeruitkomsten \(werkversie\).docx \(link nog niet toegankelijk want document nog niet gereed\)](#).

Leeruitkomsten zijn leerwegaafhankelijk geformuleerd, wat betekent dat studenten een bepaalde mate aan vrijheid hebben in het ontwikkelen en aantonen van leeruitkomsten. Dit maakt flexibele toetsing mogelijk. Er zijn verschillende manieren om toetsing meer flexibel te maken. Deze handreiking kan opleidingen helpen en keuze te maken in de wijze waarop ze willen flexibiliseren en hoe ze hun toetsing daar dan op kunnen aanpassen.

(zie ook Bray, B. & McClaskey, K. (2025). Make learning personal: the wat, who, how, where and why. Thousand Oaks, Corwin).

Waarom werken we met flexibel toetsen?

Flexibele toetsing biedt ruimte/ autonomie voor de student en draagt bij aan studentsucces. Keuzes in de manier van toetsen moeten altijd aansluiten bij de visie op leren en onderwijs van een opleiding, passend binnen de visie op onderwijs van de HU. Omdat in de visie van de HU gepersonaliseerd onderwijs belangrijk is, is het ook passend om de toetsing meer flexibel in te richten. Flexibel toetsen kan passend zijn omdat:

1. Flexibele toetsing biedt ruimte/ autonomie voor de student. Dat wordt zichtbaar in keuzemogelijkheden op verschillende ontwerpdimensies van de toets. Verder in het document, bij 'bandbreedte', schetsen we per dimensie de mogelijkheden.
2. Flexibele toetsing maakt mogelijk om aan te sluiten bij de beroepspraktijk. In het HBO leiden we op voor een beroep/werkveld. Onze toetsing sluit zo goed mogelijk aan bij verschillende praktijksituaties en missiegedreven opgaven. Dit betekent dat we werken met **leeruitkomsten en competenties**. Een breed, holistisch beeld van de student op een

bepaalde leeruitkomst of competentie draagt bij aan een valide toetsing daarvan. In een holistische beoordeling dienen we een breder beeld van de student -op een bepaald terrein- te hebben om tot een beoordeling te komen. In een holistische beoordeling staat niet alles tot in detail voorgeschreven en dus is er meer ruimte voor studenten om invulling te geven aan hun bekwaamheden (o.a. Boud, 2009 – Assessment and the promotion of academic values. Student higher education 15, p 101-111). Studenten tonen leeruitkomsten aan met hun eigen bewijsmateriaal, die per student enigszins kan verschillen. Hier willen we ruimte voor creëren. Zie ook leeruitkomsten als onderdeel van ontwerpdimensie onderwijsarchitectuur, omdat werken met flexibel toetsen helpt om werken met leeruitkomsten te realiseren. Zie ook: [Format HU-standaard ontwerpdimensie O&O Leeruitkomsten \(werkversie\).docx \(link nog niet toegankelijk want document nog niet gereed\)](#).

3. Flexibele toetsen biedt ruimte aan toetsen om van te leren. De traditionele vorm van toetsen (assessment of learning) levert een grote prestatiedruk op bij studenten en draagt minder bij aan de ontwikkeling en zelfregie van de student. Onderwijswetenschap toont aan dat er een sterke behoefte is om de toetsing anders te positioneren in het leren van studenten, namelijk als instrument om het leren te stimuleren. Assessment for learning draagt bij aan een gepersonaliseerde leerroute, waarin de ontwikkeling van de student centraal komt te staan. De studenten kunnen met behulp van deze wijze van toetsing hun leren ook beter sturen. De informatie die de toetsing bij assessment for learning oplevert is rijker en draagt daarmee beter bij aan het leren van studenten. Deze vorm van toetsen vraagt echter een grotere mate van flexibiliteit in de wijze waarop de toetsing wordt aangeboden en ingericht (Schuwirth, L & Van der Vleuten, 2011. Programmatic assessment: from assessment of learning to assessment for learning. Medical Teacher, 33, p 478-485).
 4. Flexibel toetsen draagt bij aan toegankelijkheid van ons onderwijs. Dat betekent het zodanig inrichten van het toetsprogramma dat alle studenten hieraan deel kunnen nemen zonder onbedoelde selectieve effecten (ECIO, 2020).
- Op verschillende manieren kan flexibele toetsing dus bijdragen aan studentsucces.

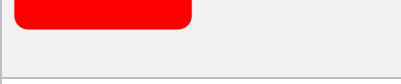
Bandbreedte en mogelijkheden

De toepassing van flexibel toetsen kan erg verschillen per situatie. Er zijn geen standaardantwoorden mogelijk maar we kunnen wel laten zien hoe flexibel toetsen kan plaatsvinden. Flexibel toetsen kan op verschillende dimensies plaatsvinden, namelijk het 'hoe', 'wie', 'wat', 'waar' en 'wanneer'.

- Hoe: de vorm van toetsing (type toets, beoordeling, etc.)
- Wie: de beoordelaar van toetsing (feedbackgever, eindbeslisser, etc.)
- Wat: de inhoud van toetsing (leeruitkomsten, onderwerpen, vraagstukken/leerdoelen, etc.)
- Waar: de plek waar toetsing plaatsvindt (eigen/andere opleiding, werkcontext, etc.)
- Wanneer: de tijds gerelateerde zaken van toetsing (tijdstip, duur, volgorde, etc.)

Binnen deze dimensies zijn weer verschillende keuzes te maken. Zo heeft iedere dimensie een eigen 'bandbreedte'. Deze bandbreedte is in onderstaand figuur weergegeven. Links zie je het meest 'vaste' uiterste, rechts zie je het meest 'vrije' uiterste. De schuifjes in het midden visualiseren de bandbreedte waarbinnen je je als opleiding bij de toepassing van flexibel toetsen ergens tussen de uitersten kan bewegen.

Nb. De schuifjes zijn in de figuur op een willekeurige plek geplaatst.

Vaste toetsvorm		Vrije toetsvorm
Toetsing volgens vaste formats bij gekozen toetsvorm		Vrijheid in invulling binnen vastgestelde toetsvorm
Analytisch beoordelen		Holistisch beoordelen
Vaste examiner		Keuze in examinatoren binnen de eisen die gesteld zijn in de opleiding
Alle leeruitkomsten van het opleidingsprofiel vast toetsen		Keuzemogelijkheden tussen te toetsen leeruitkomsten binnen het opleidingsprofiel
Onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst liggen vast		Keuzemogelijkheden voor onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst
Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst liggen vast		Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst zijn vrij
Afname van de toets onder gecontroleerde omstandigheden		Afname van de toets waarbij de student de condities bepaalt waaronder wordt getoetst.
Plaats van de toets ligt vast		Keuze in plaats
Toetsmoment is vooraf bepaald		Toetsmoment is naar keuze van student
Aantal gelegenheden van toets is beperkt (2x per jaar)		Aantal gelegenheden van toets is gemaximaliseerd (5 of meer per jaar)
Vaste volgorde van toetsing		Volgorde van toetsing is vrij

In de bijlage staan een aantal uitgewerkte voorbeelden uit deze bandbreedte.

Het concept programmatisch toetsen wordt binnen verschillende opleidingen van de HU gebruikt. Hierbij komen een aantal aanvullende keuzes kijken en/of wordt een andere terminologie gehanteerd. Daarom is hieronder de ‘bandbreedte’ voor programmatisch toetsen aanvullend uitgewerkt.

Verplichte datapunten	HOE	Studenten kiezen datapunten zelf
Door de opleiding voor ingevulde datapunten	HOE	Studenten vullen datapunten zelf in
Feedbackperspectieven worden door opleiding bepaald	WIE	Studenten bepalen van welke feedbackperspectieven zij gebruik maken
Samenstelling en leden van besliscommissie is door opleiding bepaald	WIE	Studenten hebben inspraak in samenstelling en/of leden van de besliscommissie
Inlevermomenten van de datapunten zijn vooraf vastgesteld	WANNEER	Inlevermomenten van de datapunten zijn naar keuze student
Moment van de medium stake is vooraf bepaald	WANNEER	Moment van de medium stake is naar keuze student
Moment van high stake cq beslissing ligt vast	WANNEER	Moment van high stake cq beslissing is naar keuze student
Aantal momenten high stake is beperkt	WANNEER	Aantal momenten high stake cq beslissing is gemaximaliseerd

Ter afweging:

Zoals eerder aangegeven; er is geen goed of fout bij de te maken keuzes. Belangrijk is om dit passend te maken bij de doelgroep, bij de fase en visie van de opleiding op leren en toetsen. De keuzes tussen de dimensies moeten altijd in samenhang gemaakt worden. Bij het maken van keuzes dient altijd gezocht te worden naar balans in validiteit, haalbaarheid, betrouwbaarheid, authenticiteit. Raadpleeg ook [Handreiking generatieve AI](#).

Pas toe of leg uit: toelichting als je buiten de bandbreedte kiest

Verantwoording van keuzes buiten de bandbreedte dienen beschreven te worden in het (instituuts)toetsbeleid. Zorg dat je keuzes maakt passend bij je visie op onderwijs/beroep/HU/type opleiding (AD, BA, MA, VT en DT) en dat je deze beargumenteert en expliciteert.

Aandachtspunten en randvoorwaarden:

- Flexibel toetsen moet altijd in een bepaalde context plaatsvinden.
- Ervaring leert dat flexibele toetsing veel vraagt van (de zelfsturing van) studenten. Begeleiding van studenten is daarom niet alleen gewenst maar voor bepaalde (groepen) studenten ook voorwaardelijk om de opleiding te voltooien. Zie ontwerpdimensie Persoonlijke & sociale ontwikkeling (bandbreedte beschrijving nog in ontwikkeling).
- Docenten dienen begeleid te worden in het wat en hoe van de toetsing, zodat zij deze toetsing goed kunnen beoordelen. Het vraagt om een andere manier van kijken en oordelen, hier moet de docent zich toegerust toe voelen.
- Management en coördinatoren dienen voorbereid te zijn op wat de gewenste flexibiliteit in toetsing vraagt van de organisatie. Denk aan de organiseerbaarheid, studeerbaarheid, betaalbaarheid zoals o.a. organisatie en de archivering van de toetsing.
- Ondersteunende systemen en diensten zullen mogelijk dienen te worden aangepast aan deze flexibilisering. Denk daarbij aan ACO, proces toetsorganisatie.
- De OER dient mogelijkheden te bieden voor flexibiliteit in toetsing en de examencommissies dienen voorbereid te worden op deze nieuwe ontwikkeling zodat zij hun borgende rol adequaat kunnen (blijven) uitoefenen.

Hulp nodig bij toepassing?

Zaken die kunnen helpen bij het toepassen van het concept:

- Benadrukt dient te worden dat keuzes m.b.t. toetsing nauw samenhangen met keuzes m.b.t. onderwijs en dat die allebei voortkomen uit de visie op leren. Hoe wil de opleiding de leerprocessen van studenten sturen/begeleiden? Wat betekent dat voor de toetsing en wat is er dan nodig aan flexibilisering (en niet andersom)?
- TLN heeft toetsexperts in huis die opleidingen kunnen ondersteunen in het maken van keuzes in de toetsing, en in de ontwikkeling en implementatie van de toetsing.
- Nieuwe portfoliosystemen (Ejournal en Portflow) bieden mogelijkheden om flexibele toetsing mogelijk te maken en hebben een archiveringsfunctie (in ontwikkeling). Ook Canvas biedt mogelijkheden om (formatief) te toetsen.
- [Handreiking generatieve AI.](#)

Bijlage: uitgewerkte voorbeelden flexibel toetsen

Voorbeeld 1: kennistoets van 5 ec als afsluiting van een module.

Dit voorbeeld zit met betrekking tot flexibiliteit helemaal links in het spectrum: niet flexibel. Er zijn voor kennistoetsen 'als afsluiting van een module' ook meer flexibele keuzes te maken, bijvoorbeeld dat de student mag bepalen wanneer die de toets maakt, of dat de omstandigheden minder gecontroleerd zijn (open boek toets) enz.

Vaste toetsvorm	Meerkeuze toets	Vrije toetsvorm
Toetsing volgens vaste formats bij gekozen toetsvorm	Vragen liggen vast	Vrijheid in invulling binnen vastgestelde toetsvorm
Analytisch beoordelen	Vanuit toetsmatrijs	Holistisch beoordelen
Vaste examiner	Docent van de module kijkt na	Keuze in examinatoren binnen de eisen die gesteld zijn in de opleiding
Alle leeruitkomsten van het opleidingsprofiel vast toetsen	Toetsmatrijs	Keuzemogelijkheden tussen te toetsen leeruitkomsten binnen het opleidingsprofiel
Onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst liggen vast	Toetsmatrijs	Keuzemogelijkheden voor onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst
Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst liggen vast	Toetsmatrijs	Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst zijn vrij
Afname van de toets onder gecontroleerde omstandigheden	Surveillanten en afgeschermd	Afname van de toets waarbij student de condities bepaalt waaronder wordt getoetst
Plaats van de toets ligt vast	In toetslokaal	Keuze in plaats
Toetsmoment is vooraf bepaald	Volgens toetsrooster	Toetsmoment is naar keuze van student
Vaste volgorde van toetsing	na module, die 1x per jaar wordt aangeboden	Volgorde van toetsing is vrij

Voorbeeld 2: assessment over eenheid van leeruitkomsten binnen deeltijdopleiding.

De student bepaalt hier welke leeruitkomsten die aantoont. Dat doet de student vanuit de werkervaring, op een zelfgekozen moment. Het leerteam begeleidt de student hier naartoe.

Vaste toetsvorm	Assessment	Vrije toetsvorm
Toetsing volgens vaste formats bij gekozen toetsvorm	Vrije invulling portfolio	Vrijheid in invulling binnen vastgestelde toetsvorm
Analytisch beoordelen	Holistische toetsing LU	Holistisch beoordelen
Vaste examiner	ex. = niet eigen	Keuze in examinatoren binnen de eisen die gesteld zijn in de opleiding
Alle leeruitkomsten van het opleidingsprofiel vast toetsen	Leeruitkomsten naar keuze	Keuzemogelijkheden tussen te toetsen leeruitkomsten binnen het opleidingsprofiel
Onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst liggen vast	Vraagstukken uit beroepspraktijk	Keuzemogelijkheden voor onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst
Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst liggen vast	Deels eigen, deels vastgestelde indicatoren	Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst zijn vrij
Afname van de toets onder gecontroleerde omstandigheden	CGI is live	Afname van de toets waarbij student de condities bepaalt waaronder wordt getoetst
Plaats van de toets ligt vast	CGI is op de HU	Keuze in plaats
Toetsmoment is vooraf bepaald	Tijdstip in overleg	Toetsmoment is naar keuze van student
Vaste volgorde van toetsing	Volgorde vrij	Volgorde van toetsing is vrij

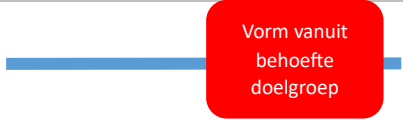
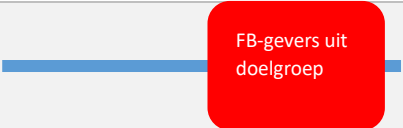
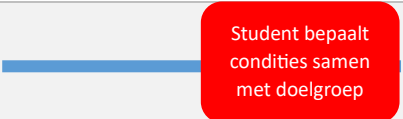
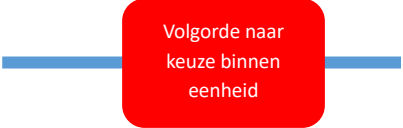
Voorbeeld 3: kennistoets als datapunt binnen programmatisch toetsen.

Deze kennistoets wordt afgenomen in Canvas, student kan die gebruiken om te bepalen hoe die ervoor staat mbt de kennisbasis.

Vaste toetsvorm	Meerkeuze toets	Vrije toetsvorm
Toetsing volgens vaste formats bij gekozen toetsvorm	Vragen	Vrijheid in invulling binnen vastgestelde toetsvorm
Analytisch beoordelen	Volgens	Holistisch beoordelen
Vaste examiner	Docenten hebben samen toets ontwikkeld, beoordelen gaat	Keuze in examinatoren binnen de eisen die gesteld zijn in de opleiding
Alle leeruitkomsten van het opleidingsprofiel vast toetsen	Volgens toetsmatrijs	Keuzemogelijkheden tussen te toetsen leeruitkomsten binnen het opleidingsprofiel
Onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst liggen vast	Volgens toetsmatrijs	Keuzemogelijkheden voor onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst
Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst liggen vast	Volgens toetsmatrijs	Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst zijn vrij
Afname van de toets onder gecontroleerde omstandigheden	Student kiest waar die de toets doet	Afname van de toets waarbij student de condities bepaalt waaronder wordt getoetst
Plaats van de toets ligt vast	Student bepaalt waar	Keuze in plaats
Toetsmoment is vooraf bepaald	Student bepaalt wanneer	Toetsmoment is naar keuze van student
Vaste volgorde van toetsing	Binnen de eenheid is keuze vrij, moet wel binnen de eenheid	Volgorde van toetsing is vrij

Voorbeeld 4: datapunt ‘presentatie conclusies analyse omgeving’ binnen programmatisch toetsen.

De student presenteert de conclusies aan de opdrachtgever/praktijkpartner.

Vaste toetsvorm		Vrije toetsvorm
Toetsing volgens vaste formats bij gekozen toetsvorm		Vrijheid in invulling binnen vastgestelde toetsvorm
Analytisch beoordelen		Holistisch beoordelen
Vaste examiner		Keuze in examinatoren binnen de eisen die gesteld zijn in de opleiding
Alle leeruitkomsten van het opleidingsprofiel vast toetsen		Keuzemogelijkheden tussen te toetsen leeruitkomsten binnen het opleidingsprofiel
Onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst liggen vast		Keuzemogelijkheden voor onderwerpen en vraagstukken binnen een leeruitkomst
Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst liggen vast		Toetscriteria of indicatoren binnen een leeruitkomst zijn vrij
Afname van de toets onder gecontroleerde omstandigheden		Afname van de toets waarbij student de condities bepaalt waaronder wordt getoetst
Plaats van de toets ligt vast		Keuze in plaats
Toetsmoment is vooraf bepaald		Toetsmoment is naar keuze van student
Vaste volgorde van toetsing		Volgorde van toetsing is vrij